

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО»
Навчально-науковий інститут фізичної культури спорту та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

**ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ І
РЕАБІЛІТАЦІЇ**

Матеріали XXVIII всеукраїнської науково-практичної конференції

Одеса 2025

УДК 376

П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ

Вченої Ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 5 від 30.10.25р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гончар І.Л. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кисличенко В.А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти ННПІ імені О.В.Сухомлинського НУК імені адмірала Макарова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

*Головний редактор – професор **Форостян О.І.***

*Відповідальний редактор – професор **Соколова Г.Б.***

*Технічний редактор – доцент **Начинова О.В.***

Члени редколегії:

Арнаутова Л.В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Лещій Н.П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Маматова З.Р. – старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Орленко І.М. – доктор філософії, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Григорєва Л.В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи № 75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць, Одеса, / редколегія О.Ф.Форостян та ін. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. – 208 с.

УДК 376

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 2025

Красовська К, ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСТУПНОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКАМИ ОСВІТИ	69
Кривоногова О.В., Паніна М.А. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	72
Начинова О.В., Ганган А.С. РАННЯ ДІАГНОСТИКА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В КОРЕКЦІЇ РОЗЛАДІВ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	76
Начинова О.В., Георгієва В. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ НА ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	79
Начинова О.В., Поплімах Ю. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ	83
Привалова О.С., Стахова Л.Л. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЕВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	87
Соколова Г.Б., Бойко А. КОРЕКЦІЯ ДИСПРАКСІЇ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	91
Соколова Г. Б., Козій К. О. МОНТЕССОРІ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	96
Соколова Г.Б., Никифорова Ю.С. ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	100
Соколова Г.Б., Пенковська А.В. ЦИФРОВА СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА В УМОВАХ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ	105
Соколова Г.Б., Чередник К.С. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	109
Форостян О.І., Анкудінова В. КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ	112
Форостян О. І., Артишева К. О. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ ІЗ АУТИЗМОМ	115
Форостян О.І., Афтанас М.Є. ЗАСТОСУВАННЯ ЛОГОПЕДИЧНОГО МАСАЖУ У КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	119
Форостян О. І., Варга В.-Д.М. КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ	122
Форостян О.І., Гаркава М.М. РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	124
Форостян О.І., Ковалів Р. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕНЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	128
Форостян О.І., Москаль Д. КОРЕКЦІЯ ДІСГРАФІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	130
Форостян О.І., Стоколос А. КОРЕКЦІЯ ДИСЛЕКСІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	133
Форостян О.І., Тарнавська А.Ф. ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА РОЗВИТОК ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	136
Форостян О. І., Фертіченко Н. РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	140

Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 2011. Доступно на: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1525740109353937> (дата звернення: 18.09.2025). ([SAGE Journals](#))

7. Morgan P. L., Meier C. R. Dialogic Reading's Potential to Improve Children's Emergent Literacy Skills and Behavior. *Preventing School Failure*, 2010. Доступно на: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4422048/> (дата звернення: 18.09.2025). ([PMC](#))

Привалова О.С., науковий керівник Стахова Л.Л.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ МОВЛЕННЕВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Розвиток мовлення в дошкільному віці – це один із ключових показників готовності дитини до навчання та соціальної взаємодії. У дитячому садку інтелектуальні ігри виступають не тільки як засіб розваги, а й як ефективний логопедичний засіб, що стимулює мислення, пам'ять, фонематичне сприймання та мовленнєву продукцію. порушення мовлення залишаються поширеними серед дошкільнят, а традиційні одноманітні вправи не завжди мотивують дитину та не враховують її когнітивних ресурсів. Через це виникає необхідність системного аналізу потенціалу інтелектуальних ігор як засобу корекції та профілактики мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях українських дослідників питання розвитку мовлення та подолання мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку розглядається з різних наукових підходів: психолінгвістичного, педагогічного, діагностичного та практичного. В. П. Іванова та В. О. Малишевська у праці «Дидактичні ігри в логопедичній роботі» обґрунтовують значення дидактичних ігор як ефективного інструмента формування звуковимови, словникового запасу та граматичної будови мовлення. Авторки підкреслюють, що ігрова діяльність забезпечує емоційну залученість дитини й підвищує результативність логопедичних занять.

Н. В. Кабельнікова у посібнику «Первинне недорозвинення мовлення у дітей» розкриває клінічні та психолінгвістичні механізми мовленнєвих порушень і пропонує комплексну модель корекційно-розвивальної роботи з урахуванням індивідуальних особливостей дитини. А практичний аспект логопедичної допомоги висвітлюють Т. В. Каменєва-Замараєва, Л. В. Рудяк і Л. М. Тимошенко у посібнику «Розмовник», де представлено систему ігрових вправ і мовленнєвих ситуацій для вихователів дошкільних закладів. Проблеми інклюзивної освіти досліджували А. А. Колупаєва та А. Колупаєва і О.

Таранченко, які визначили педагогічні умови ефективної інтеграції дітей із мовленнєвими порушеннями в освітній простір.

Мета статті – обґрунтувати ефективність інтелектуальних ігор як засобу подолання мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток мовлення у старшому дошкільному віці є важливою складовою загального психічного розвитку дитини. Саме в цей період відбувається інтенсивне збагачення словникового запасу, формування граматичної будови, розвиток зв'язного мовлення та комунікативних умінь. Однак останніми роками фахівці спостерігають тенденцію до збільшення кількості дітей із різними формами мовленнєвих порушень від незначних фонетико-фонематичних до складних випадків загального недорозвитку мовлення. Це зумовлює необхідність пошуку нових педагогічних підходів, які б одночасно активізували мовленнєву, пізнавальну та емоційну сфери дитини. Одним із таких ефективних засобів виступають інтелектуальні ігри, що поєднують у собі елементи навчання, розваги та розвитку мислення.

Інтелектуальні ігри, на відміну від звичайних сюжетно-рольових, вимагають від дитини більшої концентрації, уваги, вміння аналізувати, узагальнювати, класифікувати предмети або мовні явища. Вони стимулюють не тільки розвиток мовлення, а й логічного мислення, пам'яті, уяви, тобто тих психічних процесів, що безпосередньо впливають на мовленнєву діяльність[1]. Саме тому у практиці логопедичної роботи вони займають особливе місце, адже дозволяють формувати мовленнєві навички у природний, ненав'язливий спосіб.

Багато сучасних українських дослідників зазначають, що гра створює комфортне середовище для дитини, у якому вона не відчуває тиску, а навчається в процесі діяльності, що їй цікава. Саме через гру дитина легше засвоює нові слова, граматичні конструкції, інтонаційні моделі [3, с. 14]. Практика показує, що у дітей, з якими систематично проводяться інтелектуальні ігри, швидше розвивається мовленнєва активність, підвищується мотивація до спілкування, знижується страх помилки.

Наукові спостереження логопедів доводять, що використання інтелектуальних ігор сприяє розвитку таких важливих компонентів мовлення, як фонематичний слух, артикуляційна моторика, лексико-граматичні навички та зв'язне мовлення. У ході гри діти порівнюють, групують, будують асоціації, а це вимагає активного словотворення і самоконтролю над висловлюванням. Наприклад, ігри на класифікацію предметів («4 зайвий», «Продовжи ряд») допомагають розширити словниковий запас, а завдання на складання логічних ланцюжків («Логічні пари», «Маленький логік») формують послідовність мовлення.

Значну увагу розвитку таких ігор у логопедичній практиці приділяють українські фахівці. У дослідженнях, присвячених використанню дидактичних ігор у роботі з дітьми, доведено, що саме ігрова форма допомагає подолати бар'єр між навчанням і спілкуванням. Дидактична гра передбачає наявність

пізнавального завдання, чіткої мети, правил і результату, який дитина має досягти самостійно[4, с. 133]. Як зазначають практики, саме елемент самостійного пошуку відповіді активізує мислення й водночас тренує мовленнєві вміння.

Науковцями доведено, що грамотно побудована гра дає змогу не лише закріпити артикуляційні навички, а й розвинути граматичне чуття, навички складання речень, узгодження слів за родом і числом. Вони пропонували використовувати ігри типу «Веселий будинок» або «Хто що робить?», у яких дитина навчається правильно будувати словосполучення та речення, розуміти логічні зв'язки між словами.

З іншого боку, у дітей із первинним недорозвиненням мовлення страждають не лише артикуляційні процеси, а й когнітивні функції: увага, пам'ять, сприйняття. Тому саме інтелектуальні ігри, які поєднують мовленнєві й розумові завдання, є особливо ефективними. Такі ігри допомагають дітям навчитися контролювати власні висловлювання, удосконалюють самокорекцію, знижують рівень тривожності під час мовленнєвого акту.

Цікавими є також спостереження Каменєвої-Замараєвої, Рудяк і Тимошенко, які розробили практичні вправи для вихователів і логопедів. Такі ігри, як «Повтори дружні слова» та «Назви кожен малюнок», сприяють активізації словникового запасу, формуванню граматичної правильності мовлення, розвитку фонематичного слуху й логічного мислення. У грі «Повтори дружні слова» дитина встановлює смислові зв'язки між поняттями (листочки – грибочки, фрукти – продукти), що допомагає розширювати лексичні поля та вчить узагальнювати. Гра «Назви кожен малюнок» формує вміння правильно добирати слова, узгоджувати їх у роді, числі та відмінку, що є важливим для попередження мовленнєвих порушень [2, с. 10]. Такі завдання сприяють не лише мовленнєвому розвитку, а й пізнавальній активності, увазі, пам'яті та мисленню дітей, створюючи умови для цілісного формування комунікативної компетентності дошкільника.

Суттєвий внесок у розвиток інклюзивного підходу зробили дослідження Колупаєвої та Таранченко, які доводять, що інтелектуальні ігри можуть ефективно використовуватися й у змішаних групах, де навчаються діти з різним рівнем мовленнєвого розвитку [3, с. 80]. Завдяки ігровим формам створюється атмосфера співпраці, а діти з порушеннями мовлення не відчують ізольованості. Ігри на логічні асоціації, загадки, кросворди, «мовні ребуси» формують не лише мовні, а й соціальні навички вміння слухати партнера, чекати черги, висловлювати свою думку.

Важливим аспектом роботи з дітьми є своєчасна діагностика, на чому наголошує Конопляста у своїй праці з психолого-педагогічної діагностики відхилень у розвитку. Авторка підкреслює, що інтелектуальні ігри можуть використовуватися не лише для корекції, а й для виявлення мовленнєвих проблем. Через ігрову діяльність педагог може непомітно спостерігати за тим, як дитина вимовляє слова, добирає лексеми, будує фрази, виявляючи ті аспекти, які потребують додаткової уваги.[4].

Сучасні логопеди все частіше звертаються до цифрових інтелектуальних ігор, які поєднують візуальну стимуляцію та аудіозворотний зв'язок. Вітчизняні й зарубіжні дослідження (зокрема, Saeedi та співавт.) показують, що такі ігри сприяють швидшому засвоєнню правильних звукових моделей, підвищують мотивацію до занять [1]. Водночас більшість фахівців сходяться на думці, що цифрові ігри не можуть повністю замінити живе спілкування, тому найефективнішими є комбіновані методики, де інтелектуальні ігри поєднуються з традиційними артикуляційними вправами, логопедичними хвилинками, дихальними та ритмічними тренуваннями.

Досвід педагогів і результати спостережень у дошкільних закладах показують, що впровадження інтелектуальних ігор у систему логопедичної роботи сприяє покращенню мовленнєвої активності, розвитку зв'язного мовлення, формуванню граматичних структур і комунікативних навичок. Діти стають більш уважними до власного мовлення, охочіше взаємодіють із педагогом і ровесниками. Особливо помітні позитивні зміни у тих дітей, які раніше уникали мовленнєвої активності через невпевненість або труднощі у вимові [1].

Діти сприймають інтелектуальні ігри не як заняття, а як пригоду, у якій можна проявити себе, спробувати, помилитися й знову спробувати. Коли дитина вчиться через гру, вона не боїться висловлювати думки, не хвилюється через неправильну вимову чи помилки. Її природна цікавість стає рушійною силою навчання. Саме тому логопед чи вихователь має не лише «проводити гру», а створювати атмосферу захоплення, тоді навіть складні мовні вправи сприймаються легко. У таких умовах дитина не просто повторює слова, а розуміє їхній зміст, вчиться пов'язувати мову з почуттями, діями, життєвими ситуаціями [4, с. 132].

Ще одна важлива річ – спільна гра дорослого й дитини. Коли педагог чи батько бере участь у грі, дитина відчуває підтримку, спільність і довіру. Це знімає напруження, робить процес щирим і природним. Навіть короткі ігрові діалоги або веселі змагання можуть стати поштовхом до активного мовлення. Наприклад, у грі «Вигадай історію» дитина починає речення, а дорослий продовжує, так утворюється невимушена розмова, що поступово формує зв'язне мовлення. Саме у таких моментах, коли гра переходить у щирі взаємодії, відбувається справжній розвиток мовлення – живий, емоційний і природний.

Висновки та перспективи. Інтелектуальні ігри – це перспективний інструмент у корекції мовленнєвих порушень у дітей старшого дошкільного віку. Вони забезпечують цілісну стимуляцію психолінгвістичних функцій: фонематичного сприймання, лексичної активності, граматичної продукції, артикуляційної моторики та метакогнітивних навичок. Одночасно для їхньої ефективності необхідні: методична адаптація під вид порушення, системність застосування, інтеграція з традиційними логопедичними вправами та контроль дорослого. Подальші дослідження мають зосередитися на квазіекспериментальних і рандомізованих дослідженнях, стандартизації

ігрових сценаріїв і порівнянні аналогових і цифрових підходів у різних мовних групах.

Список використаних джерел:

1. Design and evaluation of a serious video game to treat preschool children with speech sound disorders. URL: https://www.nature.com/articles/s41598-024-68119-x?utm_ (дата звернення 13.10.2025).
2. Каменєва-Замараєва Т.В., Рудяк Л.В., Тимошенко Л.М. Розмовник. Логопедичні завдання для роботи вихователя. Харків: Основа, 2013, 256 с.
3. Колупаєва А., Таранченко О. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків: Кенгуру, 2018. 160 с.
4. Конопляста С. Ю. Психолого-педагогічна діагностика відхилень в розвитку. Проблеми та перспективи: збірник наукових праць з проблем дефектології. Луганськ, 2014. С. 131-136.

Соколова Г.Б., Бойко А.В.

КОРЕКЦІЯ ДИСПРАКСІЇ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Постановка проблеми. У статті охарактеризовано особливості прояву диспраксії у дітей дошкільного віку, а також її вплив на розвиток когнітивних та моторних навичок. Розглядаються різні аспекти цього порушення, зокрема труднощі з координацією, плануванням і виконанням послідовних рухів, а також проблеми самообслуговування та соціальної взаємодії. Окрема увага приділена сучасним дослідженням у сфері нейропсихології та педагогіки, які акцентують важливість ранньої діагностики диспраксії та застосування комплексних методик корекції, таких як кінезіологія, для покращення моторних і когнітивних функцій дитини. Представлені дані підтверджують, що раннє втручання сприяє кращій адаптації дітей із диспраксією у соціальному середовищі та сприяє їх гармонійному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість дослідження диспраксії полягає в тому, що на цьому етапі розвитку у дитини формуються ключові моторні та когнітивні навички, які є основою для подальшого навчання та інтеграції в суспільство. У дошкільному віці диспраксія може проявлятися по-різному: від труднощів у виконанні простих завдань (як-то застібання гудзиків чи малювання) до складностей у засвоєнні соціальних навичок і взаємодії з однолітками. Відсутність своєчасної корекції призводить до подальших труднощів у навчанні, що, своєю чергою, може впливати на самооцінку дитини та її соціалізацію. Тому важливо вивчати та вчасно розпізнавати особливості прояву диспраксії у дітей дошкільного віку, аби розробити ефективні методики корекції, які допоможуть мінімізувати негативні наслідки цього розладу для розвитку дитини.

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
Збірник наукових праць

За зміст та орфографічне оформлення відповідальність несуть автори наукових робіт